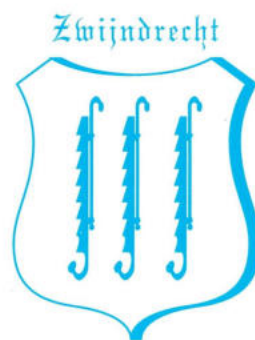
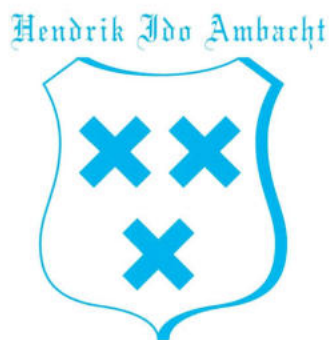
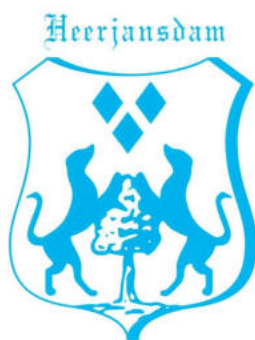
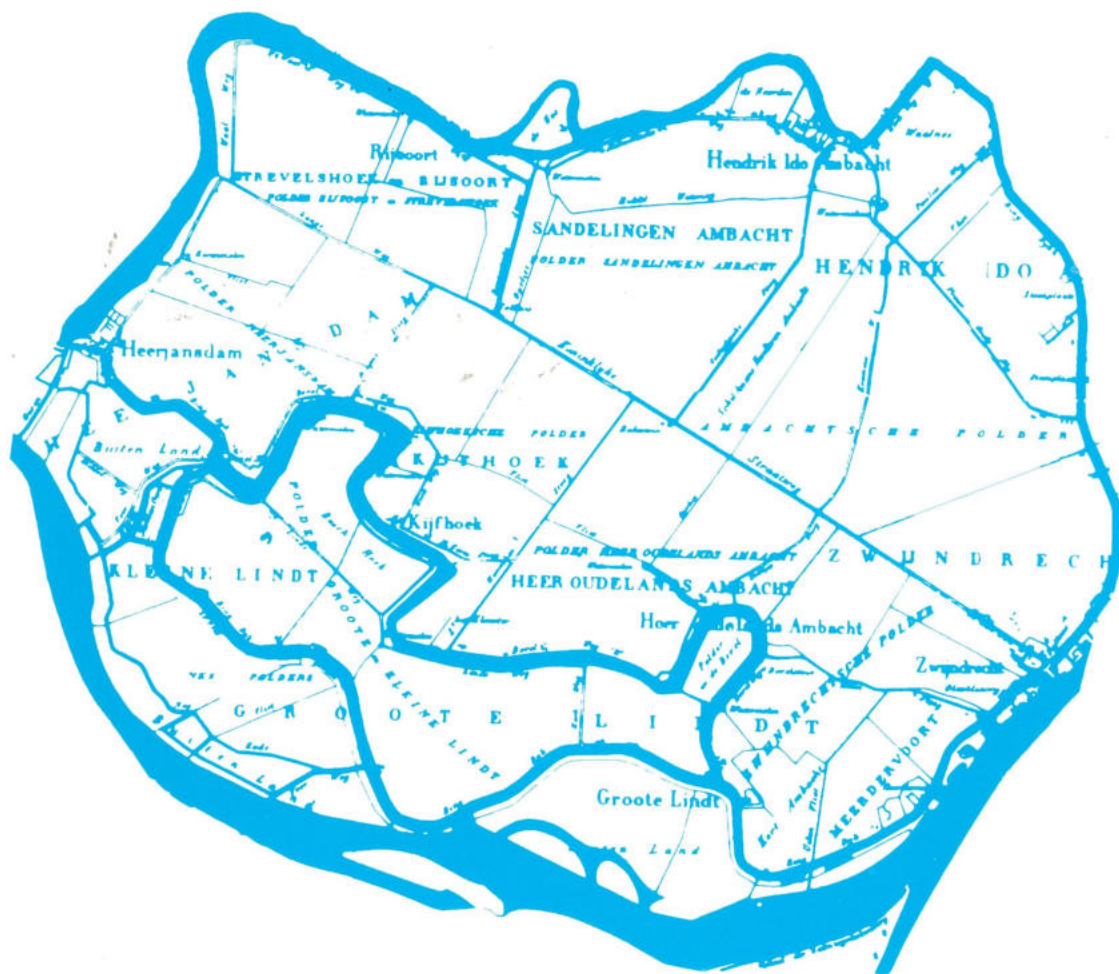

Swindrecht Were

Uitgave van: Historisch Genootschap, Hendrik Ido Ambacht
Historische Vereniging, Zwijndrecht
Jaargang 22 nr. 2
december 2008

Swindrecht Were

INHOUDSOPGAVE:

Woord vooraf	2
Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap Zwijndrechts eerste burgemeester	3
Burgemeester P.J.A. de Bruïne	12
Goed voorbeeld doet goed volgen?	21
Naar een nieuw gemeentehuis	22
Burgemeesters en raadhuizen in Hendrik-Ido-Ambacht	27
Colofon	

WOORD VOORAF

Ditmaal een bijzonder periodiek. Bijzonder, omdat alle bijdragen te maken hebben met het bestuur van de gemeenten Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht. Het geluk zit soms in een klein hoekje. Zo is ook de totstandkoming van dit periodiek te kenmerken, want vanuit onverwachte hoek kreeg de redactie een bijdrage over het “oude” Raadhuis van Zwijndrecht. Daarnaast lag er al een bijdrage over burgemeester De Bruïne van Zwijndrecht.

Soms moet je als redactie ook geluk hebben. Een gesprek met de huidige burgemeester van Zwijndrecht leverde een leuke anekdote op, die past bij het verhaal van zijn collega De Bruïne. Het geheel wordt gecompleteerd met een artikel over de eerste burgemeester van Zwijndrecht, Mr. F.R.E. Nibbelink.

Van de zijde van het Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht een bijdrage over de burgemeesters van die gemeente. In 2009 organiseert het Genootschap een expositie uit de nalatenschap van burgemeester Spoor. Hierop vooruitlopend een korte levenbeschrijving van hem.

Het gaat te ver om dit nummer van Swindregt Were een themanummer te noemen, maar door een toevallige samenloop van omstandigheden lijkt het er wel op. De redactie hoopt dat deze uitgave andere schrijvers kan inspireren om ook een bijdrage aan het periodiek te leveren.

Wij danken de schrijvers voor hun bijdrage en spreken de hoop uit dat we misschien in de toekomst weer een bijdrage van hen kunnen verwachten.

De redactie, december 2008.

VRIJHEID, GELIJKHEID EN BROEDERSCHAP ZWIJNDRECHTS EERSTE BURGEMEESTER

Met de komst van de Fransen, januari 1795, verandert er in ons land in bestuurlijk opzicht veel. De invloed van, vooral, de ambachtsheer verdwijnt. De burgers van Zwijndrecht benoemen een commissie van vier personen, die een verkiezing uitschrijven. Er wordt gekozen voor een schout/secretaris en schepenen. De, door de ambachtsheer benoemde, schout/secretaris wordt afgezet.

Hierdoor ontstaat een door de burgers gekozen schout en schepenen. De functie van secretaris wordt tevens bekleed door de schout. Daarnaast wordt de ex-secretaris Anthonij Bax aangezegd dat hij de gelden, boeken, documenten en papieren moet overdragen. Al kort na zijn benoeming overlijdt Hendrik Swank, hij wordt op 9 juli 1795 opgevolgd door Jan Broelingh.

Volgens een rooster van aftreden bestaat het Gemeente Bestuur op 23 november 1803 uit de volgende personen:

Cornilis Pz. De Bondt (1809); Willem van der Kruidt (1808); Jan Broelingh (1807); Ary Spaan (1806) en Hendrik van der Gijp (1805). Achter hun naam staat het jaar van hun aftreden. De datum van aftreden is vastgesteld op 4 november. Jan Broelingh is dan voor 3 maanden gekozen tot President.

(Hen)Dirk van de Gijp overlijdt op 3 oktober 1807, hij wordt opgevolgd door Burger Valk*. Deze situatie duurt tot 1806. Dan komt er een nieuwe (constitutie) grondwet. Deze wet geeft de ambachtsheer weer de mogelijkheid om bestuurders te benoemen.

Nieuwe situatie 1806

In 1806 doet Jan van Dijk vrijwillig afstand van zijn functie. Hierdoor komen de *amp ten van Schout en Sercetaris van Zwijndrecht te vaceeren*.

In de vergadering van 8 december 1806 wordt een extract uit het Register der Besluiten van het Departementaal bestuur van Holland, genomen op dinsdag den 25 november 1806, behandeld. De ambachtsheer A. Pompe van Meerdervoort maakt van de mogelijkheid, om bestuurders te mogen

* Burger is waarschijnlijk geen voornaam, maar de aanduiding van burger. Publicaties uit die tijd beginnen vaak met Burger(s).

benoemen, gebruik door twee personen te benoemen. Hij beroept zich hierbij op het besluit van 9 juni 1806 waarin de Heerlijke Rechten weer aan hem worden toegekend. Hij wendt zich hierbij niet tot het gemeentebestuur maar tot de *Commissie tot het werk der Gemeente Bestuuren*. Zij maken een rapport op en leggen dit rapport voor aan het *Departmentaal Bestuur van Holland*.

Een extract uit het Register der Besluiten van dit bestuur wordt ingebracht op de vergadering van het Gemeente Bestuur en Schepenen van Zwijndrecht op 8 december 1806. Na het nodige overleg (*delibereren*) volgt de benoeming conform het voorstel van de ambachtsheer. Zijn voorstel is geschreven te Dordrecht de 15^e oktober 1806.

F.R.E. Nibbelink, de eerste burgemeester

In 1811 wordt de term *Maire* voor het eerst gebruikt. In 1812 wordt F.R.E. Nibbelink herbenoemd in zijn functie als maire. Op 29 december 1812 ontvangt de Maire van Zwijndrecht bericht dat, ingevolge een brief van de Prefect van 26 december 1812, tot maire en adjoint maire zijn herbenoemd: Frederik Robbert Evert Nibbelink en Jean Broelingh.

Ik zie daaruit met genoegen dat de keuze van den Hr. Prefect op U en Uwen Adjunct opnieuw gevallen is.

Het is nu niet nodig dat gij een nieuwen eed aflegt en gij behoeft slegts den municipalen raad op den 31 december immers zo spoedig mogelijk bijeen te roepen, waartoe U den autorisatie volgens bovengem. brief verleent is, om denzelven kennis te geeven van het besluit van herbenoeming van den Hr. Prefect en ik verwagt het proces verbaal van de nieuwe installatie in Dubbel in het Fransch zonder eening uitstel.

Ik heb de Eer met alle achting te Zijn.

J. Repelaer.

Zijn benoeming tot maire dateert van 29 november 1811.

La Haye, le 4 Decembre.

Par arrêté de M. l'auditeur au conseil-d'état, préfet des Bouches de la Meuse, en date 29 Novembre, ont été nommé maires et adjoints:

Den Haag, de 4e december

(bij besluit van mijnheer den auditeur bij den staatsraad, prefect der Monden van de Maas, gedagtekeend 29 november, zijn tot maires en adjuncten benoemd:)

ARRONDISSEMENT DORDRECHT

Heerjansdam, Kleine Lindt, het Volgerland, Kijfhoek van de kant van 't Kanaal de Devel, Mr. J. van Dijk, Fils de C., maire; C. de Vries, adjoint, Hendrik Ido Ambacht, de Volgerlanden en Heeroudelands-Ambacht, Meerdervoort, Groote Lindt, Adriaan-Pieters-Ambacht, Rijsoort, Strevelshoek van den kant van de Waal, Zwijndrecht en Kijfhoek van den kant van de Waal, Mr. D.W. Nibbelink, maire, B. Nugteren, adjoint; Rijsoord of Strevelshoek, Kijfhoek, Adriaan Pieters-Ambacht en Heer- Oudelandt-Ambacht, Mr.J. van 't Zelfde, maire; J. van de Poel, adjoint. Zwijndrecht, Meerdervoort en Groote Lindt, Mr. F.R.E. Nibbelink, maire, J. van 't Hof, adjoint.

Dit is de publicatie in de krant van 12 december 1811.

Daarvoor heeft de sous-prefect van het arrondissement Dordrecht, J. Repelaer, al een brief gezonden. Hierin verwijst hij naar wet van 28 Pluaise, 8^e jaar (an 8). In deze wet wordt onder andere de definitieve indeling in gemeenten vastgesteld.

Canton Dordrecht

Pour la Commune de Zwijndrecht (Zwijndrecht, Meerdervoort, Groote Lindt, de volgerlanden du Rijsoort & Strevelshoek da cote de Devel)

Nibbelink/F.R.E. Maire

Hof/J. van 't adjoint

Op 6 december 1811 zendt dezelfde prefect een instructie voor onder andere de maire.

Dordrecht den 6 December 1811

*De ONDER-PREFECT van het Arrondissement
DORDRECHT,*

Aan

De Heeren MAIRES in hetzelfde Arronssiment.

MIJNE HEEREN!

Bij gelegenheid Uwer Installatie, zoo wel als van die Uwer Adjuncten en der Municipale Raden, heb ik het geoordeeld, dezelve, naar aanleiding van de Wet van 28 Pluaise, 8^e Jaar, mij bij Missive van den Heer Prefect, van den eersten dezer No 788, medegedeeld, met de werkzaamheden hunner respective Posten eenigzins bekend te maken.

Hiermee is de benoeming van de maire en adjunct maire een feit.

F.R.E. Nibbelink blijft tot 1836 in functie als burgemeester en secretaris.

Op 15 april 1836 schrijft hij zelf een brief waarin hij aangeeft dat de administratie zich in een verwarde toestand bevindt. Hij richt deze brief aan de Staatsraad. Ook van andere zijde zijn bij de Staatsraad dergelijk berichten ontvangen. Op 16 april 1836 wordt F.R.E. Nibbelink voorlopig gesuspendeerd en wordt tot voorlopig Burgemeester en Secretaris B. Valk benoemd. De minister van Binnenlandse Zaken doet op 15 oktober een voordracht aan Z.M. de Koning om F.R.E. Nibbelink eervol ontslag te verlenen en in zijn plaats Cornelis Stoop te benoemen. Op 18 oktober wordt deze voordracht door de koning overgenomen. *Hebben goedgevonden en verstaan te benoemen en aan te stellen*

1^e tot burgemeester en Secretaris der gemeente Zwijndrecht/ Zuid Holland/ inplaats van F.R.E. Nibbelink die als zoodanig bij dezen eervol wordt ontslagen Cornelis Stoop.

Op 8 november 1836 legt Cornelis Stoop, voor de Gemeenteraad, de eed af. Hij wordt geïnstalleerd en treedt dadelijk in functie.

Oud-burgemeester F.R.E. Nibbelink overlijdt een jaar later te Zwijndrecht.

Slotopmerkingen

- Er is een schrijven van 4 september 1811 gericht aan de Provisionelen MAIRE van Zwijndrecht. Zonder een naam te vermelden. Hierin is er sprake van de benoeming van Jan Broelingh als Provisionele Adjunct. Deze functie is van toepassing op gemeenten met minder dan 5000 zielen.
- De functie van adjoint maire (hulp burgemeester) is voor gemeenten met minder dan 2500 inwoners.
- Bij de benoeming in 1811 wordt tevens een Municipale Raad ingesteld. Deze raad telt 10 leden en vergaderen eenmaal per jaar. Eén van de leden van deze raad is de reeds als Provisionel Adjunct benoemde heer Jan Broelingh.
- Over de persoon van F.R.E. Nibbelink is weinig bekend. Hij is geboren omstreeks 1789 als zoon van Dirk Willem Nibbelink en Adriana van der Star. Hij is zeer waarschijnlijk vernoemd naar zijn grootvader. Deze overlijdt op 12 mei 1804 te Zwijndrecht in het huis van zijn zoon Dirk

Willem Nibbelink, de vader van onze burgemeester.

Als F.R.E. Nibbelink overlijdt, 1837, is hij 48 jaar oud. Opvallend is dat hij dus op 17* jarige leeftijd al benoemd wordt tot Provisioneel Secretaris en vijf jaar later tot maire. In een brief geadresseerd aan hem in 1810 wordt hij nog secretaris genoemd. Hij wordt, evenals zijn vader, notaris en burgemeester. Op 30 september 1805 wordt hij als Procureur aangesteld voor de rechtbank te Zwijndrecht. Op 8 december 1806 wordt hij secretaris van den gerechte van Zwijndrecht.

In 1808 wordt hij genoemd als procureur van het gerecht van Groote Lindt. In hetzelfde jaar wordt hij toegelaten als notaris van Zwijndrecht. Ook is hij lid van de kamer van notarissen in Dordrecht.

Zijn overlijden wordt aangegeven door zijn broer Wouter Dirk Nibbelink en een buurman, Rijk van Nugteren. Hij is ongehuwd. Een afbeelding van hem is (nog) niet gevonden.

- In het kader van het doel van het onderzoek, de installatie van de eerste burgemeester van Zwijndrecht, zijn ook namen van wat nu de wethouders en raadsleden genoemd worden, gevonden. In het overzicht zijn deze opgenomen, maar volledigheid hiervan is niet zeker.
- Bij de benoeming in 1811 tot maire is er sprake van Zwijndrecht, Meerdervoort en Groote Lindt. Ook het krantenartikel geeft een zelfde opsomming. Rijst de vraag of de genoemde gemeenten toen waren samengevoegd tot één gemeente. Zeker iets wat in de periode 1810-1813 niet ongebruikelijk was. Dit is een nader onderzoek waard!!

* Hij kan dan ook 18 jaar zijn. Zijn juiste geboorte datum is (nog) niet bekend. Volgens H.Knippenberg & B.de Pater (in De Eenwording van Nederland) kan de minimumleeftijdsgrens plaatselijk variëren van 18 tot 25 jaar.

Bijlagen

Het verslag van deze verkiezing in 1795

De Burgers van Zwijndrecht gebruik makende van hun oppergezag hebben ter verandering en verbetering hunner Regering gecommiteerd de Burgers Cornelis Kemp, Joris Van De Water, Johannes van Osselen en Hendrik Swank nadat bij klokkeslag en behoorlijke afkondiging op den 31 Januari 1795 gedaan, de Burgerij te dien ende opgeroepen was, tegen Zondag den Eersten februari 1795 des namiddags half Vijf Uuren in de Kerk van

*gemelde Dorpe en na dat bevoorens de predikant van gemelden Dorpe de-
zelve Burgerij door een gepaste aanspraak van de Predikstoel des morgens
vermaant hadde dat gewigte werk op eene bedaarde en geschikte wijze
te verrigten en mede nadat de gansche vergaderde Burgerij gedieltareert
hadden hunne Schout en Secretaris Anthonij Bax en de Schepenen Corne-
lis Pluim, Pieter van noort, Willem van den Kruidt en Cornelis de Bont te
demitteeren en hun verlangen getoond hadden op eene wettige wijze be-
kwaame Persoonen in hunne plaatsen aantestellen; hebben voormelde vier
Gecommitteerdens met de vereischte nauwkeurigheid de stemmen dez opge-
koomen Burgers opgenomen Waaruit hun gebleken is, dat met meerderheit
van stemmen tot Schout en Secretaris op nieuw Verkosen is den Burger Jan
van Dijk en tot scheepenen de Burgers Albert Sels, Hendrik Swank Willem
van der Kruit, Pieter van Noort en Hendrik van der Gijp; En hebben voorts
bij voorgaande klokkeslag de Burgerij Van dez verkiezing kennis gegeeven
Welke daar over int algemeen hunne goedkeuring betuigden.*

*Eijndelik hebben dezelve bovengemelde Verkosen Burgers mede van de-
zelve verkiezing kondschap gedaan en nadat door een ider hunner gede-
clareert was de hun opgedragen Posten te zullen aanvaarden zijn dezelve
daarin in naam van de Burgerij geïnstatteert*

*Hiermede onze commissie geeindigt Zijnde hebben wij ten blijke van alle 't
Zelve deeze in 't Rezolutie boek van Zwijndrecht ondertekent den Tweede
Februari 1795 Eerste Jaar der Bataafse Vrijheid*

Is getekend:

Cornelis Kemp , Jooris Van De Water, J van Osselen, Hendrik Swank.

Reglement 1803

In 1803 komt er een Reglement voor 't gemeente-bestuur van ZWIJN-
DRECHT.

Artikel I vermeldt:

*Deeze gemeente zal worden bestuurt door een Collegie, bestaande uit
VIJF Leden, welk Collegie den titel zal voeren van het gemeente-bestuur
van Zwijndrecht.*

De daarop volgende artikelen, II en III, geven een opsomming waaraan
men moet voldoen om gekozen te kunnen worden.

Artikel IV:

De leden van het Gemeente-Bestuur, zitting in het zelve nemende/ zullen op

REGLEMENT,
VOOR 'T
GEMEENTE-BESTUUR
VAN
ZWYNDRECHT.

Te D O R D R E C H T,
Ter Boekdrukkery van N. VAN EYSDEN,
1 8 0 3.

de wijze/ bij het Godsdienstig Genoodschap/ waar toe dezelve behooren/ gebruikelijk/ afleggen den Eed hier na volgende geïnferreert:

'ik beloove en Zweere, dat ik als lid van het Gemeente-Bestuur van Zwijndrecht, achtervolgens de Staats Regeling, het Reglement voor het Departement Holland. mitsgaarders het Reglement van Bestuur dezer Gemeente, de belangen van dezelve Gemeente, met al mijn vermogen zal helpen bevorderen, en mij oprechtelijk en naarstelijk zal kwijten van alle plichten, mij in mijne betrekking opgelegd, zonder mij daar van immer te laten weerhouden, om Lief of Leed, gunst of ongunst, beloften of geschenken, nog eenige andere zaken; dat ik voords om mijne benoeming en Verkiezing te bekomen, niet beloofd of gegeven hebbe, nog beloven of geeven zal, eenige Giften, Gaven of geschenken, aan eenige Persoonen, directelijk of indirectelijk, in eeniger maniere, en dat wanneer zulks buiten mijn weten, door iemand anders mogt zijn geschied, en het zelve ter mijner Kennis mogt komen, ik zulks terstond aan het Gemeente-Bestuur dezer Plaats zal openbaare; en dat ik al mede tot het begeeven van eenige Ambten of Bedieningen, ofte om iets hoegenaamd, in voorsz. mijne betrekkingen te doen, van niemand eenige Beloften of Geschenken zal aannemen of ontvangen, directlijk of indirectlijk in eeniger maniere.'

Een volgend artikel meldt dat het gemeentebestuur een secretaris en bode in dienst zal hebben. De bode werkt op provisie basis. Ook wordt een Schout Civil benoemd. Deze krijgt onder andere tot taak om de plaatselijke keuren voor de Schepenen en de polderkeuren voor de Heemraden te *maintineeren* (=handhaven).

Artikel VIII:

Inmiddels/ en tot zoo lange de aanstellingen van eenen Secretaris en Schout Civil, niet zullen zijn gereguleerd/ zal den tegenwoordigen Schout en Secretaris, bij Probisie fungeeren/ en de werkzaamheden bij dit reglement bepaald/ verrichten.

Interessant is hier, dat de gecombineerde functie van Schout en Secretaris wordt gesplitst.

In alle artikelen wordt gesproken over Gemeente-Bestuur.

Echter in artikel XVIII wordt de term Schepenen weer gebruikt:

Tot zoo lange de Organisatie der Rechterlijk magt niet zal zijn daarge-

*steld/ zullen de leden van het Gemeente-Bestuur, mede over Ciciële Zaa-
ken recht spreken/ onder den naam van Scheepenen.*

Artikel XXII maakt het mogelijk dat door de Schout en twee leden van het gemeentebestuur, met behulp van de Secretaris, akten en testamenten gepasseerd mogen worden, die gewoonlijk bij een notaris worden verleden. Het reglement wordt gepubliceerd op 4 december 1803. Secretaris is dan Jan van Dijk.

Het extract uit het Register der Besluiten:

Dat door hem als Ambachtsheer van Zwijndrecht voorn-t, ter vervulling van gem. vacaturen, waren aangesteld de navolgende Personen te weten: Tot Schout Dirk Willem Nibbelink, Schout en Secretaris van Hendrik Ido Ambacht en Tot Secretaris Frederik Robbert Evert Nibbelink, Procureur voor den Hove en Hoge Vierschaar van Zuid Holland.

*Verzoekende wijders dat dit Bestuur de voorsz aanstellingen wat de Per-
soonnen betreft, gelieve te aggreëren.*

Na de nodige discussie worden beide personen benoemd.

Publicatie!

*Het gemeente bestuur van Zwijndrecht ontvangen hebbende een Extract uit het Register der Besluiten van het Departementaal Bestuur van Hol-
land, in dato 25 November 1806, en daar uit ontwaar geworden zijnde, dat, vermits de vrijwillige afstand van den Heere Jan van Dijk na vooraf-
gegane aanstelling van den WelEd. Geb. Heere Pompe van Meerdervoort, Heere van Zwijndrecht, door het zelve Bestuur aangesteld zijn;*

Tot Provisioneel Schout van Zwijndrecht

Dirk Willem Nibbelink

En Tot Provisioneel Secretaris van Zwijndrecht

Frederik Robbert Evert Nibbelink;

*En vervolgens conform den last hen bij dat Besluit gegeven, die benoem-
de personen, in gemelde qualiteiten, geinstalleert, beëdigt en infunctie
gesteld hebbende;*

*Heeft naar voorgaande Deliberatien, goedgevonden en verstaan, hier van
aan de Ingezeetenen kennis te geeven; tevens met last, om gezegde persoo-
nen, in dezelve Resp. qualiteiten, te erkennen en Respecteeren.*

Aldus gearresteert, met bevel om deze na voorafgegaan klokgeklep, af te

*kondigen en aan te plaekken, na behooren;
Den 8 December 1806*

Uit naam van het Gemeente-bestuur voorn-t.

(get:) Jan Broelingh Prest.

Tekst: Kees Popijus, met dank aan Willem Hoogerdijk

BURGEMEESTER P.J.A. DE BRUÏNE*

Op 17 augustus 1877 wordt P.J.A. de Bruïne benoemd tot burgemeester van Zwijndrecht. Hij was op 22 januari 1845 geboren te Vlissingen. Voor zijn benoeming was hij burgemeester van de gemeenten Hoogwoud en Opmeer.

Op 4 september wordt hij hier geïnstalleerd. De gemeente bestond toen nog alleen maar uit Zwijndrecht. Groote Lindt en Kijfhoek waren nog zelfstandige gemeenten. De gemeenteraad had veel vertrouwen en hoge verwachtingen van zijn benoeming.

Zijn deze verwachtingen uitgekomen?

Het Zwijndrecht van 1877 was in hoofdzaak nog een typisch dijkdorp, met bebouwing van de Onder- en Bovendijk. Dan was er de bebouwing aan het Veerplein, Langeweg, Kerkstraat en enkele verspreide huizen in de polder. Er waren hier 3300 inwoners. Maar in tegenstelling tot andere gemeenten was er een behoorlijke industrie: zoutketen, glasblazerijen, scheepswerven, olie- hout- en rijstpelmolens, houthandel en niet te vergeten veel tuin-derijen.

Eén van de maatregelen die de nieuwe burgemeester neemt, is het zoveel mogelijk tegen gaan van drankmisbruik. Daarnaast wil hij het schoolgaan bevorderen. Er is hier wel een school, aan de Kerkstraat, maar die voldoet niet. Die biedt geen plaats aan 500 leerlingen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat De Bruïne de raad voorstelt om hier verandering in aan te brengen. Op 27 september 1877 komt hij dus met het voorstel om twee scho-

*Burgemeester P.J.A. de
Bruïne en zijn echtgenote
A.P. de Bruïne-Hartog*

In 1881 worden de gemeenten Groote Lindt en Kijfhoek bij Zwijndrecht gevoegd. Op 6 september meldt de burgemeester dat hij, bij Koninklijk Besluit, is benoemd tot burgemeester van de nieuw ontstane gemeente. Door de samenvoeging is de gemeente uitgebreid met 1162 inwoners. In totaal heeft Zwijndrecht dan 4462 inwoners.

*Het opspuiten van het industrieterrein, naast de spoor-
brug*

len te laten bouwen met daarbij behorende woningen. In 1880 vindt de feestelijke ingebruikname plaats, met veel vertoon. Hierdoor kan ook de kinderarbeid worden beperkt.

Voor drinkwater is men aangewezen op het gebruik van rivier- of welwater. Later worden Norton-pompen geslagen. Dit is echter onvoldoende. In 1898 wordt de gemeentelijke drinkwatervoorziening een feit. Met het bouwen van de watertoren, en later een hulpreservoir in de Groote Lindt, wordt de gemeente van vers drinkwater voorzien. Hendrik-Ido-Ambacht wordt eveneens op het netwerk aangesloten. Het drinken van onfris water is dan verleden tijd.

In 1881 worden de gemeenten Groote Lindt en Kijfhoek bij Zwijndrecht gevoegd. Op 6 september meldt de burgemeester dat hij, bij Koninklijk Besluit, is benoemd tot burge-

Ook de industrie wordt belangrijker. De burgemeester gaat een gesprek aan met de directie van de Internationale Guano en Superphosphaatwerken te Rotterdam. De fabriek, beter bekend onder

naam Guanofabriek, vestigt zich in 1895 aan de rivier vlak naast de spoorbrug. In het begin van de Tweede Wereldoorlog wordt de fabriek zwaar beschadigd door de gevechten om de verkeers- en spoorbrug. Later is het bedrijf verplaatst naar Rotterdam-Pernis en vestigt de “Chemproha” zich op het terrein.

De komst van deze fabriek brengt ook veel goederenvervoer met zich mee. De burgemeester gaat in onderhandeling met de spoorwegen. Het station in de Pieterman staat wel erg ver van het centrum van zijn dorp. Uiteindelijk wordt een nieuw station gebouwd aan de Stationsweg.

Geen wonder dat de gemeente Dordrecht jaloers naar de gemeente kijkt. Er is zelfs sprake van een samengaan of een annexatie. Het is rond 1900 dat dit veel spanningen oproept. Dordrecht laat geen middel onbeproefd om tot een annexatie te komen. Burgemeester en Wethouders, maar ook de burgers, komen hiertegen in het geweer. In een hoofdartikel van het Dordrechts Nieuwsblad van 27 augustus 1900 staat een gedicht van vijf verzen, waarvan er één als volgt luidt:

*Wien Zwijndrechts bloed door 'd ad'ren vloeit,
Van vreemden smetten vrij,
Wiens hart voor De Bruïne gloeit,
Verhef zijn stem als wij:
En make 't ruchtbaar onverveerd,
Dat niemand onzer vraagt,
Zoo maar te zijn geannexeerd, Omdat het Dordt behaagt.
Was getekend Jan Bloemkool.*

De uitbreidingsmogelijkheden voor de gemeente zijn zo groot, dat zelfstandigheid een belofte voor de toekomst inhoud. Zo blijft Zwijndrecht een zelfstandige gemeente, mede dankzij het verweer van de burgers en de burgemeester met zijn liefde voor deze gemeente, zijn gemeente. Bovendien is er inmiddels een tramlijn aangelegd door de RTM. De lijn gaat vanaf het Veerplein, met een overbrugging over de Onderdijk, naar de Damsteeg. Tussen de Onderdijk en de Damsteeg is een remise aangelegd. Vandaar gaat de lijn via de Rotterdamseweg naar de Middeldijk. Hier is een verdere verbinding mogelijk met Rotterdam en de Hoekse Waard. Hierdoor is er personen- en goederenvervoer mogelijk, een aanmerkelijke verbetering.

Ook de tuinders profiteren van deze verbinding. Zij kunnen nu de koemest via deze lijn laten aanvoeren. Bekend is de halte Nieuwe Huizen aan de Rotterdamseweg, waar deze wagons soms in het weekend met de lading moesten wachten, om op de maandagochtend te worden gelost.

Op 2 september 1902 is het feest. Er vindt een openbare Raadsvergadering plaats. Wethouder D. van Pelt vraagt het woord aan de voorzitter. Hij feliciteert de voorzitter, de burgemeester, met zijn zilveren ambtsjubileum.

“er is veel waarop gij met voldoening kunt terugzien. Bij Uw komst heerste hier strijd, maar Gij hebt door Uw voorzichtig beleid de vijandschap in vriendschap weten te leiden. Aanvankelijk was het plan geen burgemeester meer tot secretaris te benoemen. Reeds bij de tweede raadsvergadering won U ons vertrouwen en werd U tot dat ambt benoemd. De beste verstandhouding bleef bewaard, dankzij Uw leiding. Regeling van het onderwijs, het aanleggen van een begraafplaats, productief maken van het Zomerlust, annexatie van Groote Lindt en Kijfhoek en niet te vergeten het terrein van de “Guano-fabriek” waarvoor wij een bod hadden van F 40.000,=, maar gij hebt daarvoor F 75.000,= weten te bedingen. Dit alles en veel meer heeft de gemeente aan U te danken. Hopens dat God U de kracht zal geven dat U voor uw gezin en de gemeente nog vele jaren gespaard mag blijven, zo bid ik U toe. Dat ’s Heeren Zegen op U daal!”

Het feest ter ere van zijn zilveren ambtsjubileum, 1902

De burgemeester dankt zeer bewogen en hoopt ook op de kracht van God. Hierna gaat men weer over tot de gewone vergadering.

Naast de grote industrie heeft ook de tuinder zijn belangstelling. Bij het Westland ver-

geleken is het hier voor de tuinder een moeilijke opgave zijn producten aan de man te brengen. De inwoners van Dordrecht zijn goede afnemers, maar het vervoer van groenten naar Dordt moet gebeuren met roeiboten. De groenten worden dan op de Groenmarkt uitgestald en de tuindersvrouwen zitten hierbij te wachten op kopers. Is de aanvoer echter groter dan de vraag, dan moet het product vaak beneden de kostprijs verkocht worden. Dit heeft tot gevolg dat de tuinder een ander afzet gebied gaat zoeken en vindt in Rotterdam. Het varen op Rotterdam brengt misschien wat meer geld op, maar de tuinder is dan wel dag en nacht in de weer! Met twee man of vrouw aan de riemen, de boot zoveel mogelijk beladen waardoor er nauwelijks plaats is om te zitten. Dan uren achtereen roeien. De tuinder die het eerst aankwam, kreeg in de regel de hoogste prijs. Daarom vertrekt men steeds vroeger, want men wil de eerste zijn. Ook wordt er met paard en wagen op Rotterdam gereden, maar al met al is het een hard bestaan. Dit alles is voor de burgemeester aanleiding om zich in verbinding te stellen met de heer Claassen, rijkstuinbouwleraar te Boskoop.

Omdat de Pontonniers een pontonbrug aanleggen vanaf Dordrecht naar Zwijndrecht, t heerst er een grotere drukte dan normaal bij de veiling aan het Zomerlust

In de zomer van 1902 wordt een vergadering belegd met de burgemeester en enkele tuinders. Ook de heer Claassen is daarbij aanwezig. In principe besluit men een tuindersvereniging op te richten, met “Zwijndrechtsch Belang” als naam. Op 18 december is er weer een vergadering over het onderwerp veilen. De burgemeester wijst de tuinders op het moeilijk verkopen van hun waar en de moeilijkheden die dit zware zwoegen met zich meebrengt, ook voor het gezinsleven. Vrouw en kinderen zijn vaak lange tijd alleen thuis.

Reeds kort daarna, op 17 januari 1903, wordt definitief besloten om een veiling op te richten. De veiling zal gehouden worden op het “Zomerlust” direct naast de rivier.

Er is onder de tuinders echter geen eenheid. Een tweede vereniging wordt op 29 februari 1904 opgericht. Deze krijgt de naam “De Volharding”. Zij mogen van de gemeente op het Veerplein veilen. Hierdoor is er grote verdeeldheid onder de kopers en de tuinders. Dit kan zo niet blijven en B. en W. volgen de ontwikkeling nauwgezet. Er wordt met beide verenigingen een vergadering belegd. De bedoeling is om die te laten samengaan. Dit lukt niet; wel wordt op 22 november 1906 het “Zwijndrechtsch Veiling-Commitee” opgericht.

De veiling op het Veerplein

Beide verenigingen blijven naast elkaar bestaan en behouden hun zelfstandigheid. Op 2 april 1908 wordt besloten om de beide verenigingen te ontbinden. Er komt een nieuwe, met de naam: “De Eendracht”.

Hierdoor heeft ook de burgemeester, zij het na veel moeilijkheden, één tuindersvereniging en één veiling. Ook hier was hij pionier en groot voorvechter. Dit is voor hem niet genoeg. Hij heeft het welzijn van de bevolking voor ogen en welvaart voor de tuinders betekent ook welvaart voor de gehele gemeente en haar bevolking.

Op 27 maart 1908 wordt de Boerenleenbank opgericht. Voorzitter wordt de heer Van Epenhuijsen. Dit is weer een stap in de goede richting, zeker voor de kleine, minder vermogende, tuinders. Nu bestaat er voor hen ook de mogelijkheid tot het lenen van geld, met een borg van de bank. Hun eigen bank!

Een andere wens is een proeftuin. Samen met de heer Claassen laat De Bruïne geen gelegenheid voorbij gaan om dit in Den Haag onder de aandacht te brengen. Op 22 februari 1909 wordt de proeftuin opgericht en per 1 juni 1910 officieel in gebruik genomen. Deze krijgt de naam "Proeftuin voor Zwijndrecht en Omstreken".

Voor zowel de burgemeester als de tuinders zijn dit enkele belangrijke ontwikkelingen. Het algemeen belang wordt door de burgemeester echter niet uit het oog verloren. In 1902 is de gemeente in de gelegenheid tot het aankopen van de Heerlijkheid Meerdervoort. De aankoop is bestemd om daar te zijner tijd huizen op te gaan bouwen. Door de vestiging van de "Guano", in 1912 gevolgd door Van de Bergh's Zeepfabrieken, en in 1914 de fabriek van Anton Jurgens, Jurgens Oliefabrieken, ontstaat er een tekort aan woningen. De fabrieken trekken veel arbeiders aan, die in Zwijndrecht geen huisvesting vinden. De bouwvereniging Zwijndrecht verkrijgt door erfpacht de benodigde grond. De erfpachtakte wordt opge-maakt door notaris Reijnvaan. Hierin staat onder andere vermeldt:

*" voor mij zijn verschenen -----
Pieter Johannes Albertus de Bruine, Ridder in de orde van de Nederland-
sche Leeuw, burgemeester der gemeente Zwijndrecht
En de heer Wouter Jacob van der Veen, secretaris dier gemeente.*

Voor de bouwvereniging was onder meer:

De Weleerwaarde Heer Jan Engelbert Vonkenberg, Ridder in de Orde van Oranje Nassau, predikant. aanwezig.

De akte wordt opgemaakt en ondertekend te Zwijndrecht op 31 maart 1915.

Hierdoor is het mogelijk om te gaan bouwen, met als resultaat Tuindorp Meerdervoort. Daarnaast wordt er gebouwd aan de Lindelaan, Da Costastraat en het Julianadorp. Totaal ongeveer 400 woningen. Er wordt overal volop gebouwd.

Aanleg Burgemeester de Bruïnelaan, gezien vanaf de Rotterdamseweg

Was er in 1911 al het plan om een verbindingsweg aan te leggen tussen het nieuwe station en de Rotterdamseweg, nu is de behoefte nog groter. In 1917 is het zover. De nieuwe verbindingsweg is een feit en krijgt als naam, hoe kan het anders, Burgemeester de Bruïnelaan. Een kroon op het werk van de scheidende burgemeester. Aan de laan wordt tevens een monumentale straatlantaarn geplaatst, die hem wordt aangeboden. Deze

lantaarn staat eerst op de kruising met de Rotterdamseweg, maar wordt later verplaatst naar het plantsoen in de laan zelf.

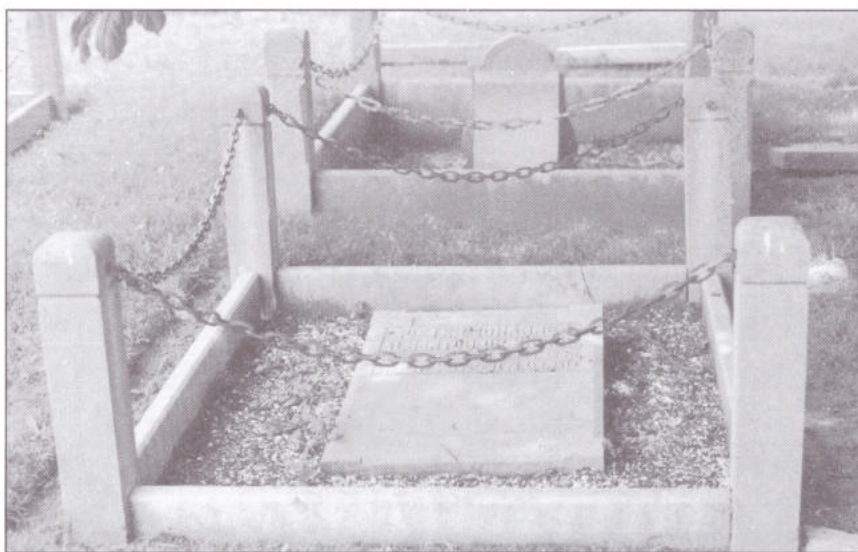
Op 20 maart 1917 vraagt en verkrijgt hij per 1 mei 1917 eervol ontslag. Er zijn 40 jaar verstreken. Bij zijn afscheid merkt hij op: *“velen heb ik zien komen maar ook zien gaan. Toen ik hier kwam, was ik de jongste, thans de oudste. Meerderen zijn mij door de dood ontvallen”*. Over zijn inzet en pionierswerk sprak hij niet. Wethouder Remeus dankt hem voor alles wat hij voor de gemeente had verricht en heeft betekend. Hoe ook – al waren velen pessimistisch op financieel gebied gestemd – zijn inzicht juist was gebleken. Hij spreekt de wens uit dat de scheidende voorzitter een aantal jaren gegeven mag worden van zijn verdiende rust te genieten. Hiermee is een loopbaan van veertig jaren als burgemeester, maar ook als dijkgraaf van de Zwijndrechtse Waard, afgesloten. Hij kan de gemeente verlaten met de wetenschap dat hij de man is, die de aanzet heeft gegeven tot de gemeente wat hij nu is. Zonder zijn opvolgers te kort te doen.

*Het monument op de hoek Burg.
de Bruinelaan - Rotterdamse-
weg*

In 1877 telde Zwijndrecht 3300 inwoners, bij zijn vertrek waren het er 8601. Lang heeft hij van zijn rust niet mogen genieten: op 13 februari 1919 overlijdt hij te Dordrecht.

Zijn inzet is de aanzet geweest tot de verdere ontwikkeling en bloei van onze gemeente. Het is dan ook wrang dat er discussie ontstaat over de vraag wat men in Dordrecht met zijn graf moet doen als dit geruimd moet worden. Mede door de inspanningen van enige betrokken inwoners en de inzet van enkele ambtenaren wordt besloten het graf te verplaatsen naar Zwijndrecht. Daar wordt het geplaatst op de algemene begraafplaats aan de Jeroen Boschlaan. Nabij zijn opvolgers.

Het graf van burgemeester De Bruïne te Dordrecht

* dat hij een ijdel man is, blijkt uit zijn naamsverandering. Bij zijn aanstelling wordt zijn naam in de officiële akten geschreven als De Bruine. Hij past zijn naam aan naar De Bruïne.

Foto's: Kees Popijus

GOED VOORBEELD DOET GOED VOLGEN?

De burgemeester heeft mede de verantwoording voor het bestuur van de gemeente, maar hij is tevens hoofd van de politie. Burgemeester De Bruïne vatte deze taak soms letterlijk en figuurlijk op. Als er in Zwijndrecht gefeest wordt, wordt er flink alcohol genuttigd. Zo ook op een Koninginnefeest, toen nog op 31 augustus, omstreeks 1900.

Er hangt een gespannen sfeer. De politie is bang dat de situatie uit de hand gaat lopen. De agenten besluiten om naar de burgemeester te gaan. Hij woont aan het Veerplein, maar wordt niet thuis getroffen. Wat nu te doen? Dan maar naar diens plaatsvervanger. Die is echter ook niet thuis. Wat nu te doen? Maar op het Veerplein is de burgemeester zelf al in de weer. Er is een vechtpartij gaande. Niet voor een kleintje vervaard, grijpt de burgemeester zelf in. Hij scheidt de vechtersbazen. Voor de één is dit voldoende: hij druipt af naar huis. De ander echter trekt een mes en bedreigt de burgemeester. De burgemeester, niet bang uitgevallen, grijpt de man bij de nek en voert hem af naar de nor.

Of onze huidige burgemeester van dit voorval op de hoogte was, betwijfel ik. Maar dat ook hij soms zo kan optreden, was niet bekend. Was, want hij heeft een soortgelijke actie ondernomen. Wanneer hij nog maar pas in onze gemeente benoemd is, treedt ook hij eigenhandig op.

Als er enige sneeuw op het Raadhuisplein ligt, vindt een jongetje het leuk om sneeuwballen naar het Raadhuis te gooien. Hij raakt daarbij ook meer-malen het raam van de burgemeesterskamer. Dit wordt irritant, want de burgemeester kan niet ongestoord werken. Dan de jongen maar gewaarschuwd. Voor het raam gaan staan en met een vermanende vinger naar de jongen schudden maakt geen indruk. Boos kijken helpt ook niet. Wat nu te doen? De jongen blijft maar gooien...

Er is bij het Raadhuis een zij-ingang. De burgemeester gaat via deze uitgang naar buiten. Hierdoor ziet de jongen hem niet aankomen en wordt hij door de burgemeester opgepakt. Evenals zijn voorganger brengt ook deze burgemeester de jongen naar het politiebureau. De dienstdoende agent van de wacht kijkt wel vreemd op als de burgervader zelf iemand opbrengt. Toch wordt de kleine deugniet enige tijd vastgehouden.

Ongeveer 100 jaar later dan het eerst genoemde voorval wederom een handelende burgemeester. Zijn er in de tussenliggende perioden in beide gemeenten soortgelijke voorvallen geweest? Misschien, we vernemen ze graag van u.

Tekst: Kees Popijus, met dank aan onze burgemeester.

NAAR EEN NIEUW GEMEENTEHUIS

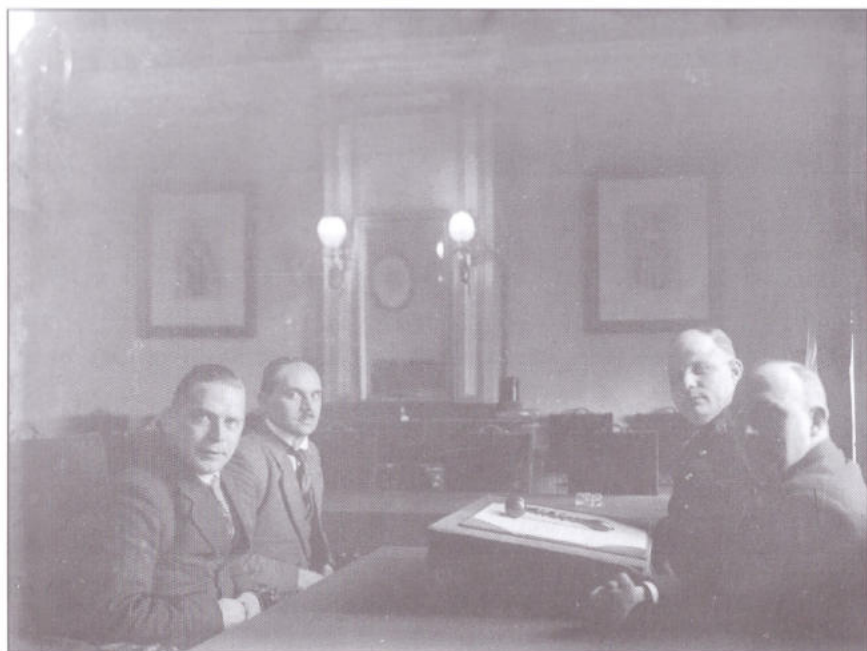
Het gemeentelijke accommodatiebeleid van Zwijndrecht is - eind jaren twintig van de vorige eeuw - een zootje. Het raadhuis aan het Veerplein bleek al jaren niet meer te voldoen: noch als zetel van het gemeentebestuur, noch als werkgelegenheid voor het administratief personeel. De archiefruimte bleek te klein; ze was bovendien niet brandvrij. De conciërgewoning was feitelijk onbewoonbaar. De ruimten voor arrestanten waren niet overeenkomstig de *“eischen”*, daartoe door den Minister van Justitie gesteld. De commissiekamers waren langzamerhand in bureaus van administratie veranderd.

Behalve de raadzaal en de kamer van Burgemeester en Wethouders was er eigenlijk niet veel dat op naam van representatieruimte aanspraak kon maken. *“De secretarie verkeerde in bouwvalligen toestand. Zowel in hygiënisch als in aestetisch opzicht was er niet veel te waarderen”*.

De gemeenteraad gaf in 1928 een krediet van 5000 gulden voor verbouwing van het gemeentehuis aan het Veerplein. Topprioriteit waren de arrestantenlokalen en de archiefruimte.

Een jaar later rapporteerde het college in de eerste *“burap”* aan de raad dat de verbouwing niet heeft plaatsgevonden i.v.m. het verleende eervol ontslag aan *“den conciërggebode”*. Het onderhoud van de conciërgewoning was namelijk nog urgenter dan dat van het archief en de politiecellen.

Vervolgens deed zich een nieuw feit voor in de huisvestingpuzzel aan het Veerplein. De ambtswoning van de directeur van het post- en telegraafkantoor was leeg komen te staan. De directeur was door het Rijk wegbezuinigd. B&W stelden nu de raad voor om in de voormalige directeurswo-

Een blik in het raadhuis aan het Veerplein. De politieagent is inspecteur Gras, overige personen onbekend

de conciërgewoning kunnen worden getrokken. Blijft slechts over de restauratie van de secretarie.

Totale kosten, inclusief plankosten, rente en adviezen van externe adviseurs: 6000 echte, zilveren guldens.

De gemeenteraad van Zwijndrecht, in vergadering bijeen aan het Veerplein, steunde dit voorstel van B&W niet. De raad vond het politiebureau in de directeurswoning niet gewenst. Het pand op de hoek van het Veerplein en de Ringdijk van de heer Schepers was veel geschikter als politiebureau.

De gemeenteraad van Zwijndrecht, in vergadering bijeen aan het Veerplein op 31 januari 1930, kwam hier weer op terug. Al het voorgestelde is feitelijk maar lapwerk; beter is het plannen te beramen voor den bouw van een nieuw raadhuis.

Doch de perspectiefnota is weinig rooskleurig en laat zien dat “aan een geheel nieuw gemeentehuis op het oogenblik nog groote financiële bezwaren verbonden zijn”. Tegelijkertijd is de noodzakelijkheid van verbouwing zeer urgent. Het oorspronkelijke verbouwingsvoorstel van 6000 gulden wordt door de raad aangenomen.

ning het politiebureau en het ontvangerskantoor der gemeentebeastingen te vestigen. In de tuin van de PTT directeurswoning zouden drie arrestantenlokalen kunnen worden gebouwd.

Door deze interne verhuisoperatie kwam het oude ontvangerskantoor vrij. Dat wordt brandvrij gemaakt en ingericht als archief-ruimte.

De vrijgekomen politiekamers zouden bij

In de tweede burap meldden B&W dat ook dit raadsbesluit niet tot uitvoering is gekomen.

Na een paar zittingen met gesloten deuren (wij zouden nu spreken van Hoeksche Waardse toestanden) komt er een initiatiefvoorstel uit de raad. Een raadslid heeft onderhandeld met de eigenaar van het hoekpand Ringdijk-Veerplein. De man woont zelf in een pand van de gemeente aan de overzijde van het Veerplein en wil dat wel ruilen voor zijn hoekpand. De gemeente kan dat pand dan geschikt maken als politiebureau en ontvangerskantoor. Deze typisch Zwijndrechtse cultuur is later overgegaan in het dualisme, zodat niet iedereen in een gemeente zich met alles en iedereen meer bemoeide en niemand meer de regie had.

Het Veerplein, voor de sloop. Rechts het beoogde pand op de hoek Veerplein-Ringdijk

B&W adviseren de Raad mee te werken aan deze woningruil, maar ontraden de verbouwing door stijging van de bouwkosten, die inmiddels 19.000 harde Colijn guldens bedragen.

Op 3 april 1930 besluit de gemeenteraad tot ruiling. *“De gemeente heeft thans alle gebouwen aan eene zijde van het Veerplein, met uitzondering van hotel*

Het Witte Paard”. B&W overwegen om al deze panden van de hand te doen, om zo de mogelijkheid van de bouw van een nieuw raadhuis werkelijkheid te laten worden. Het Rijk stuurt ook in de richting van de bouw van een nieuw post- en telegraafkantoor. Door combinatie kan er wellicht iets moois tot stand komen.

B&W hebben ooit onderhandelingen gevoerd over de stichting van een fabriek aan de Oude Maas met de heer C. van de Wetering te IJsselmonde.

De heer van de Wetering heeft aspiraties hier een winkelgalerij te stichten. Daardoor kan het plaatselijke winkelleven op hoger peil worden gebracht.

Het gemeentebestuur aarzelt niet, en *“grijpt den gelegenheid aan”* om twee vliegen in een klap te slaan.

De raad besluit in mei 1930 het complex panden aan het Veerplein voor 80.000 gulden te verkopen aan de heer van de Wetering te IJsselmonde. Verder zijn er aardige parallellen met de huidige tijdelijke huisvesting van onze gemeente.

Twee jaar heeft de gemeenteraad vergaderd in de bovenzaal van Hotel het Witte Paard. Als tijdelijk gemeentehuis heeft twee jaar villa Catharina, gelegen tegenover de ambtswoning aan de Bruïnelaan dienst gedaan.

Villa Catharina met ernaast het tijdelijke politiebureau

In de crisistijd een nieuw gemeentehuis bouwen was in ons land ongeëvenaard.

Ook Zwijndrecht was door de conjunctuur zwaar getroffen. De zorg voor armen en werklozen vroeg een vijfde deel van de gemeentebegroting! Evenveel als de inkomsten van de gemeentebelastingen.

Zijne excellentie den Minister van Staat,

Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland, jhr. Mr. Dr. H.A. van Karnebeek, sprak bij de opening de volgende woorden: *“Stadhuizen zijn symbolen van den geest, het zieleleven en de kracht eener plaatselijke maatschappij. De gemeenschappen die geloof hadden in de toekomst hebben gebouwd en in hunne gebouwen is hun geschiedenis bewaard gebleven voor het nageslacht”*.

Bij de opening 75 jaar geleden werd in herinnering gebracht dat toen 70 jaar geleden Zwijndrechtse Raad nog vergaderde in een herberg.

De heer Pasveer van toen sprak als nestor bij de opening in 1933 de volgende woorden: *“Wij betrekken dit raadhuis in een uiterst zorgelijken en donkeren tijd. Hoewel wij duidelijk voor ons zien de mooie ontwikkelingsmogelijkheden onzer gemeente, ligt over dit alles een groote schaduw. De schaduw van de kentering der tijden. Wij gaan van een weeldetijd naar versobering. Neen, laat ik maar zeggen naar de volksverarming. Welke besluiten door ons nog genomen moeten worden in deze nieuwe raadzaal, wie zal het kunnen zeggen? De spreuk in de raadzaal geeft ons echter een raad. Dat geen vrees, maar kloekmoedigheid de basis onzer raadsbesluiten zijn zal. Kloekmoedigheid hebben wij bijzonderlijk nodig in donkere dagen. Want nu de kwade jaren aangebroken zijn, is voor regeren nodig karakter, kracht, kloekmoedigheid”*.

Tekst: Antoin Scholten, burgemeester van Zwijndrecht

Foto's: Kees Popijus

Het postkantoor aan de Burgemeester de Bruïnelaan, als onderdeel van het nieuwe raadhuis

BURGEMEESTERS EN RAADHUIZEN IN HENDRIK-IDO-AMBACHT.

In 1855 werden de gemeenten Hendrik-Ido- en Schildmans-Kinderenambacht en Sandelingenambacht samengevoegd tot de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht. Op dat moment was H.W. Metman al burgemeester van Hendrik-Ido-Oostendam en Schildmanskinderen-ambacht (in combinatie met Sandelingenambacht, Ridderkerk en Rijsoord.) Ridderkerk en Rijsoord werden eveneens samengevoegd. De Oostendam werd aan Ridderkerk toegewezen. H.W. Metman werd burgemeester van Ridderkerk en C. van Aken van de nieuwe gemeente Hendrik-Ido-Ambacht

De burgemeesters van de nieuwe gemeente Hendrik-Ido-Ambacht.

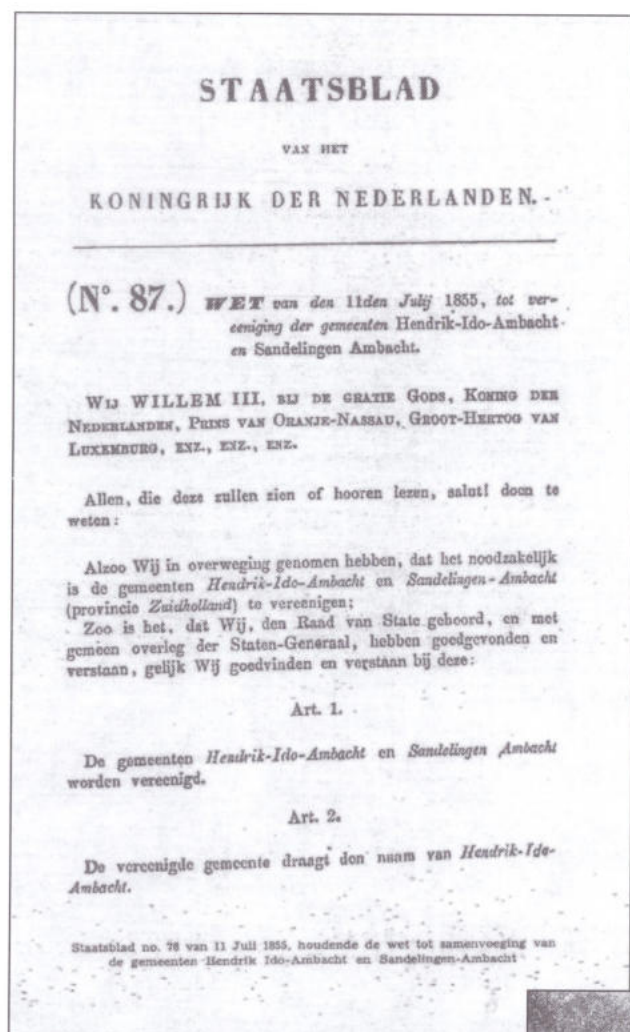
1855 - 1885	C. van Aken
1885 - 1888	J.H. ter Spill
1888 - 1896	A.A. van Elk
1896 - 1911	W. Spoor
1911 - 1915	Jhr. mr. P.A.G. de Milly van Heiden Reinestein
1915 - 1926	F.R. van der Wedden
1926 - 1938	J. Kneppelhout
1938 - 1950	H. Duiker
1950 - 1951	K. Aantjes
1951 - 1956	G.A. Bax
1956 - 1977	J.C. de Ridder
1978 - 1988	Ing. J. Hof
1988 - 1996	J. Broekhuis
1996 - heden	H.H. Jonker

*De Palmhoeve, ook wel
Pallemestee genoemd*

Tot 1855 zetelde in een gedeelte van het woonhuis van de nog steeds bestaande hofstede de Palmhoeve (in de volksmond de Pallemestee) aan de Achterambachtse weg het bestuur van Sandelingenambacht. Door de overige gemeenten werden, in dezelfde boerderij, een tweetal vertrekken gehuurd. Verhuurder was Arij Leendertsz. Kranendonk.

Hier werd later het eerste gemeentehuis van de samengevoegde gemeenten gehuisvest.

HENDRIK-IDO-AMBACHT NA 1855

Het eerste gemeentehuis.

Ook de nieuwe gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, met als burgemeester de steenfabrikant **C. van Aken**, had geen eigen gemeentehuis, maar huurde een deel van de aan de Kerkstraat gelegen vlasserij van Leendert Arijksz. Kranenburg. Deze boerderij stond aan de Heul, op de plaats waar de Waal een bocht maakt. Helaas brandde in 1858 deze boerderij tot de grond af. Het gebeurde in die tijd wel vaker dat een boerderij afbrandde, maar juist in deze boerderij waren de secretarie en het hele archief van de samengevoegde gemeenten gehuisvest. Bij de brand ging het

overgrote deel van dat archief verloren. Genealogen onder ons hebben daarvoor nog steeds de grootste moeite om gegevens van hun voorvaders te achterhalen.

Het gemeentehuis aan de Kerkstraat, nu Dorpsstraat

Nog altijd is in de gevel van het voormalige gemeentehuis de ingemetselde steen zichtbaar

Leendert Kranendonk liet de boerderij herbouwen en daarna veilen. Pieter Steenbergen werd de nieuwe eigenaar en begon er een winkel. Ook bleef het dienst doen als gemeentehuis. Na het overlijden van Pieter Steenbergen verkochten zijn kinderen het huis aan de gemeente voor de som van drieduizend gulden.

Het pand werd grondig verbouwd, compleet met een balkon voor de toespraken. Tevens werd er een ruimte ingericht als “telegraphkantoor”.

Omdat de gemeente groeide en het gemeentehuis te klein werd, werd het kantoor erbij getrokken en zo ontstond er meer ruimte.

In deze staat bleef het pand tot 1951 het gemeentehuis van Hendrik-Ido-Ambacht. Gelukkig is dit pand aan de sloophamers ontsnapt en is het één van de weinige historische panden die Hendrik-Ido-Ambacht nog rijk is. Op dit moment is in de oostelijke helft de kapsalon van J. Pons gevestigd en heeft het westelijk deel de bestemming ‘woning’.

Ook was er in die tijd, evenals nu, geen officiële burgemeesterswoning beschikbaar. Burgemeester van Aken wilde zich in 1871, toen hij trouwplannen had, in Alblasterdam gaan vestigen omdat er in Hendrik-Ido-Ambacht geen geschikte woning beschikbaar was. De raad heeft zich daar met kracht tegen verzet omdat in het verleden slechte ervaringen waren opgedaan met

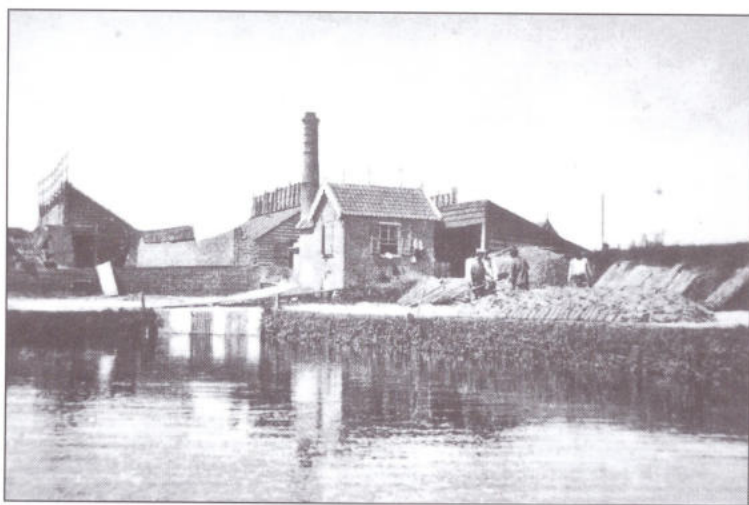
Burgemeester

C. van Aken

een burgemeester die niet in de gemeente woonde. Al was de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht op papier en bestuurlijk één geheel, tot ver in de twintigste eeuw bleef er een tweedeling bestaan. Het voormalige Sandelingenambacht was voornamelijk agrarisch en langs de dijk vestigden zich steeds meer industrieën. Een groot deel van de bevolking verdiende tijdens de periode van Van Aken zijn brood in de steenbakkerijen.

In 1885
werd

van Aken opgevolgd door **Ter Spill**. Van hem is nauwelijks iets bekend. Hij was afkomstig uit Groningen en was ex-militair. Uiteraard was hij van goede komaf, want anders kon hij geen burgemeester worden. Echte banden met zijn gemeente had hij niet en al na drie jaar, nadat hij weduwnaar was geworden vertrok hij naar Zandvoort.

Een steenbakkerij langs de Noord

Sinds 1878 woonde in het dorp de Dordtse boekhandelaarszoon **Arie Anton van Elk**. Hij was de schoonzoon van de steenfabrikant Van Aken en door zijn huwelijk ook steenfabrikant geworden. In 1888 werd hij benoemd tot burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht. Hij bleef echter ook steenfabrikant. In 1896 vond hij zijn zakelijke beslommeringen belangrijker dan die van de gemeente. Daardoor trad hij als burgemeester af en vertrok naar Ouderkerk aan de IJssel.

Opnieuw moest een burgemeester worden benoemd. Die werd gevonden in de persoon van **Willem Spoor**. Op 15 mei 1986 werd hij door locoburgemeester P. Plaisier geïnstalleerd.

Willem Spoor voldeed aan alle criteria die aan een burgemeester werden gesteld. Hij was een jonge man, geboren in 1868 in 's-Hertogenbosch, uit de aristocratie, niet van adel maar ook niet onbemiddeld en kon zich full-

time aan zijn werk als burgemeester/secretaris wijden. Bovendien had hij al ervaring opgedaan op de secretarie van de gemeente Nijkerk.

In eerste instantie had hij een dubbelfunctie. Hij was niet alleen burgemeester, maar ook secretaris. Door de veranderingen in het gemeentebestuur waren al in 1901 die functies eigenlijk niet meer te combineren. Burgemeester Spoor zag dat in en stelde zijn functie van secretaris ter beschikking.

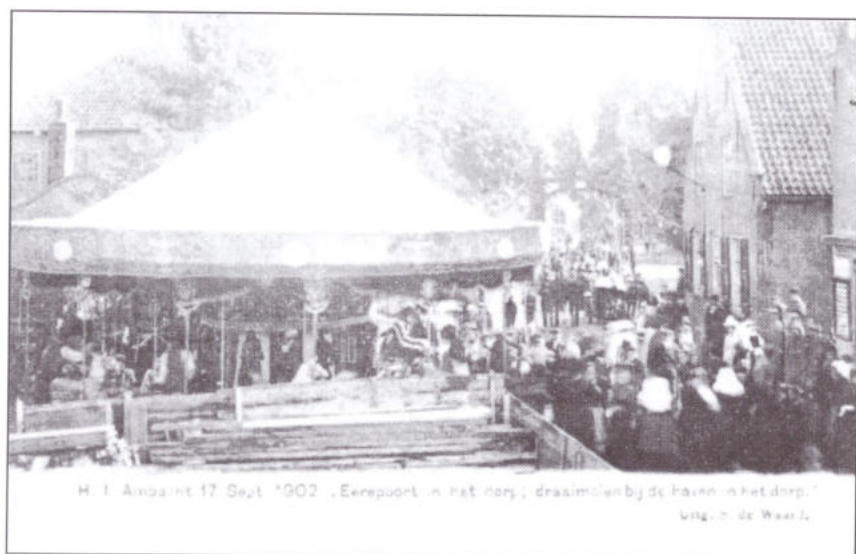
Het is het jaar 1902 als Willem Spoor aankondigt te willen trouwen met mejuffrouw Hermana Helena Krudopp. Tot die tijd had hij ingewoond bij Boudewijn van der Schee aan het Kerkplein, maar dat was nu uiteraard geen haalbare kaart meer. In dat jaar wordt begonnen met de burgemeesterswoning aan de Kerkstraat. Deze woning is echter al sinds jaren niet meer als zodanig in gebruik en heeft al veel bestemmingen gehad. Er hebben Italiaanse gastarbeiders in gewoond en ook heeft het plaats geboden aan twee restaurants. Op dit moment is het weer omgebouwd tot een schitterende woning.

Het burgemeestershuis aan de Kerkstraat

Het huwelijk van Willem Spoor en Hermana Helena Krudop werd in het dorp uitbundig gevierd. Er werd een erepoort opgericht, een draaimolen opgesteld en op de dag van het feest maakte de populaire burgemeester met zijn bruid een rijtoer door de gemeente.

Overall in het dorp hingen de vlaggen uit, behalve bij het huis van één Ambachtse schone. Zij was zo verliefd op de burgemeester en zo vreselijk verdrietig dat hij nu met een ander ging trouwen, dat zij wel de vlag uithing, maar halfstok!

Op 13 december 1903 werd hun zoon Willem Lodewijk Joost geboren. Tijdens de ambtsperiode van burgemeester Spoor is aan de Veerweg een steiger aangelegd voor een losplaats voor de tuinders. Later werd dit ook de aanlegsteiger voor de boten van Fop Smit en op dit moment

is op dezelfde plaats de aanlegsteiger voor de waterbus. De belangrijkste beslissing die de gemeenteraad tijdens zijn ambtsperiode heeft genomen is het exploiteren van een eigen waterleidingbedrijf. Vanaf 1896 waren de woningen in Hendrik-Ido-Ambacht aangesloten op het waterleidingnet van Zwijndrecht. In 1911 werd de eerste steen gelegd voor de, inmiddels weer afgebroken, eigen Ambachtse watertoren. . In 1911, na een ambtstermijn van 15 jaar legde hij het ambt neer om zich als ambteloos burger in Teteringen te vestigen en zich te wijden aan de opvoeding van zijn zoon.

Burgemeester Willem Spoor met zijn zoon Willem Lodewijk Joost Spoor

De naam 'Spoor' leeft in ons dorp echter nog steeds voort. De zoon van Willem Spoor, die in 1936 trouwde met Leonia Antonetta van Tichelt, overleed in 1945 kinderloos. Zijn weduwe overleed in 1966 en had de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht tot haar enige erfgenaam benoemd.

Haar inboedel moest gebruikt worden in het gemeentehuis. Deze inboe-

del bestond uit onder andere antieke meubelen, schilderijen en andere kunstvoorwerpen. In de vitrines van het gemeentehuis is een deel van dit antiek terug te vinden.

Het vermogen kon door het gemeentebestuur vrij besteed worden. De gemeenteraad heeft bepaald dat de nalatenschap zoveel mogelijk aan de gehele bevolking van de gemeente ten goede moest komen. In 1967 besloot de gemeenteraad het geërfde kapitaal in stand te houden. De jaarlijkse dividenden en renten worden gestort in een fonds dat het 'Familie Spoorfonds' heet.

Tegenover het huidige gemeentehuis, achter het Shell-station, is een plantsoen aangelegd dat genoemd is naar mevrouw L.A. Spoor - van Tichelt.

Van 1911-1915, slechts vier jaar, was **hr. Mr. P.A.G. de Milly van Heiden Reinestein** burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht. Over hem is niet veel te vinden. Zoeken op internet leverde het volgende op: Zijn voornamen waren Paul Antoine Guillaume. Hij is te Zuidlaren geboren op 15 november 1881 en op 13 februari 1967 overleden te Warnsveld. In 1912 trouwde hij te 's-Gravenhage met Catharina Bertina Beelaerts van Emmichoven, geboren op 16 februari 1882 te Gouda en overleden 13 mei 1946 te Oegstgeest.

Van 1915-1926 was **F.R. v.d. Wedden** burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht. Daarvoor was hij burgemeester van Brouwershaven.

In die tijd groeide de Ambachtse gemeente van 4042 (1910) tot 4844 (1925) inwoners. Dit kwam voornamelijk doordat de industrie langs de dijk toenam. Hendrik-Ido-Ambacht heeft jarenlang een grote rol gespeeld op het gebied van scheepsbouw en -sloperijen. Daar is nu helaas nog maar weinig van terug te vinden. Van der Wedden overleed in september 1926.

Hij werd op 1 januari 1927 opgevolgd door **J. Kneppelhout**.

De periode 1927-1931 is een rustige periode. Er is weinig nieuwbouw, maar wel wordt veel aandacht besteed aan de toestand van de wegen en ook wordt de straatverlichting uitgebreid. In 1931 zijn er nieuwe gemeenteraadsverkiezingen en daarna breekt een moeilijke tijd aan (Dit heeft niets

Burgemeester
J. Kneppelhout

te maken met de nieuwe gemeenteraad). Overal in het land heerste grote werkloosheid en ook Ambacht ontkwam daar niet aan. In 1935 blijken er meer dan vijfhonderd inwoners werkloos te zijn. De ondersteuning van die werklozen maakt in 1933 meer dan vijftig procent van de gemeentelijke uitgaven uit. In het kader van de werkvoorziening worden er plannen geopperd voor de aanleg van een zwembad. Het ging waarschijnlijk om een eenvoudige voorziening in de rivier de Noord. Het plan ging echter niet door omdat het geen goedkeuring kreeg als werkgelegenheidsproject. Deze tijd van werkloosheid duurde tot de Tweede Wereldoorlog. Eind juli 1938 neemt burgemeester Kneppelhout afscheid van de gemeente wegens benoeming tot burgemeester van Winterswijk.

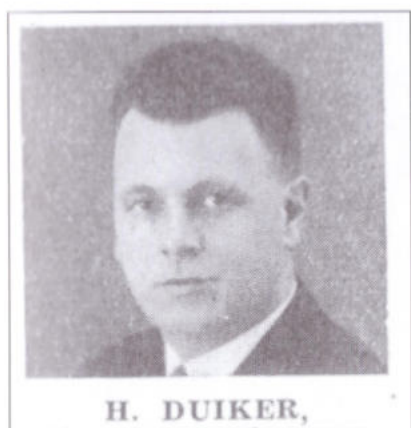
Aan het eind van 1938 werd de heer **H. Duiker** de nieuwe burgervader. Zijn installatie was een gebeurtenis die tijd veel aandacht trok. Het Dorrechts Nieuwsblad levert op 15 november 1938 een uitvoerig verslag. Een gedeelte hiervan volgt hieronder:

Hedenochtend is de nieuwe burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht, de heer H. Duiker uit Maartensdijk, feestelijk in zijn nieuwe gemeente binnengehaald. Aan de grens van de gemeente op den Ringdijk nabij de Vrouwgeleweg waren ter begroeting aanwezig de heeren P.J. Plaisier, gemeentesecretaris, A. de Waard, wethouder en A. v.d. Giessen, oudste raadslid, terwijl een groep Develruiters zich had opgesteld voor en achter de auto van de commissie van ontvangst.

Ruim half elf naderde de auto met burgemeester Duiker en diens echtgenote en zoontje de Vrouwgeleweg.

Wethouder A. de Waard begroette den burgemeester en diens familieleden en riep hem een hartelijk welkom in de gemeente toe, waarna het dochtertje van de gemeentesecretaris mevrouw Duiker bloemen aanbood.

Voorafgegaan door de Ambachtse leden van de rijvereniging de Develruiters, reden de twee auto's naar het gemeentehuis. Bij den Veerschedijk / hoek Veerweg stonden de gewapende burgerwacht en de Oranjejeugdclub opgesteld, die zich bij de stoet aansloten, waarna de tocht werd voortgezet.

De nieuwe burgemeester vond het huis aan de Kerkstraat veel te groot en gaf de voorkeur aan een kleinere woning. Omdat er in die tijd door de groei van het ambtelijk apparaat dringend behoefte is ontstaan aan een groter gemeentehuis, wordt er een plan gemaakt om het oude burgemeestershuis te verbouwen tot gemeentehuis. Dit plan wordt door de provincie afgewezen, maar de behoefte aan een nieuw gemeentehuis blijft bestaan. Aan het eind van de dertiger jaren worden er ook veel

nieuwe woningen gebouwd rondom het huidige Raadhuisplein en werd het plan opgevat om in die wijk een gemeentehuis te bouwen. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd dit plan pas na jaren uitgevoerd.

De kwaliteit van deze foto is bijzonder slecht, maar ergens tussen deze mannen moet burgemeester Duiker te vinden zijn

Als 'burgemeester in oorlogstijd' had Duiker het niet gemakkelijk. Aan de ene kant was hij het niet eens met de Duitsers, maar aan de andere kant was hij verantwoordelijk voor het opvolgen van de Duitse orders. Toch is hij al die jaren op zijn post gebleven en de gemeente heeft dat bijzonder gewaardeerd. Bij zijn afscheid in 1949 wordt die waardering nog eens duidelijk uitgesproken: *Uw collega's van de omliggende gemeenten waren allen vertrokken, maar gij bleef op uw post, waardoor wij gespaard bleven voor een NSB burgemeester.*

Per 1 januari 1950 werd hij burgemeester van Pijnacker. Zijn taak werd waargenomen door loco-burgemeester De Waard.

Na de oorlog was er behoefte aan meer nieuwe woningen, maar er was een grote schaarste aan bouw materiaal. Wel werden er een groot aantal woningen gebouwd, de kort geleden gesloopte wijk 'Oostendam'. De bouw van een nieuw gemeentehuis liet tot 1950 op zich wachten. Eindelijk was het dan zo ver. Op 20 april 1950 werd de eerste paal voor het nieuwe gemeentehuis door De Waard geslagen en op 9 september mocht hij de eerste steen leggen. De opening van het nieuwe gemeentehuis aan het Raadhuisplein vond plaats op 12 oktober 1951.

Op 6 oktober 1950 vond de installatie plaats van burgemeester **K. Aantjes**. Hij was de vader van de bekende minister Willem Aantjes. Nog diezelfde avond kreeg hij last van zijn rug en dat wilde maar niet overgaan. Halve dagen werken ging nog net, maar lang is hij niet in functie geweest. Op 14 januari 1951 is hij overleden. Op die dag werd ook bekendgemaakt dat per 1 november 1951 de heer **G.A. Bax** tot burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht zou worden benoemd. Weer was De Waard loco-burgemeester.

Tijdens het burgemeesterschap van de heer Bax groeide Ambacht explosief. Was in 1950 Hendrik-Ido-Ambacht nog een dorp met ca. 5675 inwoners, in 1965 waren dat er al ongeveer 11.000. Het laat zich raden dat er in die tijd heel veel nieuwe woningen werden gebouwd. Het betrekkelijk

kleine dorp werd een dorp met allure, mede door de totstandkoming van winkelcentrum de Schoof in 1965.

Op 2 mei 1965 overleed burgemeester Bax geheel onverwacht. In hem verloor de gemeente een bekwaam en toegewijd bestuurder die veel voor de gemeente had betekend. Naar hem is het burgemeester Bax park genoemd.

Burgemeester Bax met de 10.000^e inwoner van H-I-Ambacht

De groei van de gemeente, de wijk 'Krommeweg' was in aanbouw, maakte dat ook het gemeentehuis aan het Raadhuisplein te klein werd. Doordat het oude postkantoor aan de graaf Willem-laan, nu ABN-AMRO bank, leeg stond, werd daar gemeentewerken gehuisvest. Lange termijn planning was: een nieuw gemeentehuis aan de Weteringsingel, hoek Hoge Kade.

In 1977 kon De Ridder om gezondheidsredenen zijn functie niet uitoefenen. Daarom diende hij per 1 december van dat jaar zijn ontslag in.

In december 1965 werd de heer **J.C. de Ridder** benoemd tot de nieuwe burgemeester. De dan 44-jarige De Ridder was sinds 1957 burgemeester van de gemeenten Ameide en Tienhoven in de Alblasserwaard. Het zijn roerige tijden op bestuurlijk niveau. Voor het eerst in de geschiedenis van het calvinistische dorp doet ook de KVP (Katholieke Volks-Partij) van zich spreken.

Burgemeester J.C. de Ridder

Burgemeester Ing. J. Hof

Op 1 september 1978 deed Ing. **J. Hof** zijn intrede als burgemeester. Velen zullen zich hem nog wel herinneren. Ook tijdens zijn ambtsperiode bleef het dorp groeien en gingen de veranderingen steeds sneller. De samenwerking met omliggende gemeenten kwam tot stand en kreeg vorm in het streeklichaam Drechtsteden.

De roep om een nieuw gemeentehuis werd steeds sterker en op 1 juni 1987 werd een deel van het nieuwe gebouw aan de Weteringsingel in gebruik genomen. Als eerste vestigde gemeentewerken zich hier.

Burgemeester Hof bij de opening van het nieuwe gemeentehuis.

In 1988 maakt burgemeester Hof gebruik van de flexibele pensioenregeling en neemt hij afscheid van 'zijn' gemeente. Burgemeester Hof bezat ook dichterlijke gaven en af en toe verwerkte hij een gedicht in zijn toespraken aan de raad. Bij zijn afscheid werd in de raadzaal een houten tableau aangebracht met het volgende gedicht van zijn hand:

Gedicht van burgemeester Ing. J. Hof

*Een gave noot
op tijd gepoot
ontkiemt misschien
en wordt wellicht als notenboom
geweldig groot;
zoiets duurt lang
dus ben ik bang
dat ik de notelaar
- ik tel haast 62 jaar -
als grote boom niet krijg te zien.*

*Toch poot ik graag
nog ieder jaar
opnieuw een noot
vaak zelfs een paar
en ook wel eens
een stuk of tien.*

*Mij kan het namelijk
vreugde geven
wanneer ik droom
dat ná mijn leven
nog vruchten zullen vallen
van een boom
waarvoor ik eens
de aanzet heb gegeven.*

In 1996 vertrekt de bibliotheek uit het gemeentehuis en neemt zijn intrek in dit centrum. Dit was ook wel noodzakelijk, want het gemeentehuis begon ook alweer te klein te worden. In datzelfde jaar neemt burgemeester Broekhuis afscheid. Hij wordt burgemeester van Spijkenisse.

Enkele maanden later wordt hij opgevolgd door de heer **J. Broekhuis**.

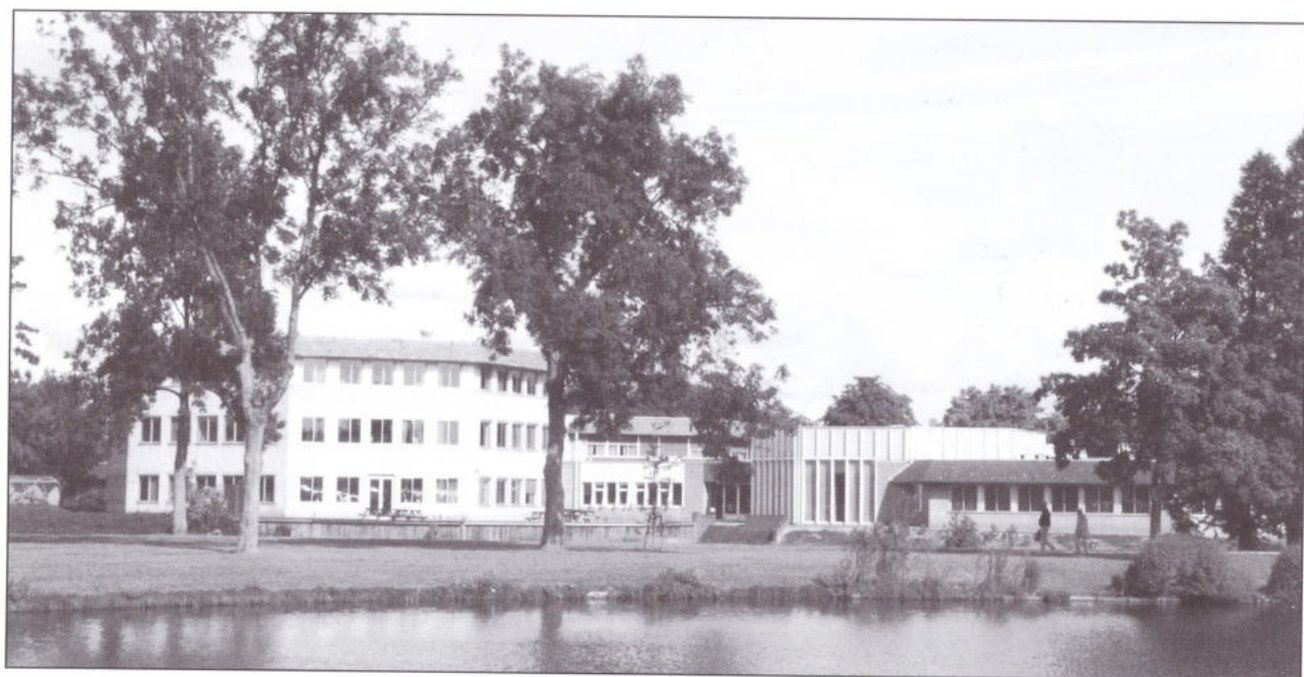
Er worden plannen gemaakt voor de uitbreiding van het winkelcentrum 'de Schoof'. Hiervoor is de sloop van het gelijknamige dorps huis noodzakelijk. Er komt op een nieuwe locatie, tegenover het gemeentehuis een Cultureel Centrum met de naam Cascade.

De tot heden laatste burgemeester van Hendrik-Ido-Ambacht is de heer **H.H. Jonker**. De tijden zijn veranderd en de afstand die bestond tussen een burgemeester en de bevolking is aanzienlijk verkleind. Burgemeester Jonker staat niet boven maar tussen de inwoners van zijn dorp. Hoewel 'dorp'.... In-

middels is het aantal inwoners gestegen tot ruim boven de 25.000 ! Ambacht begint een stad te worden, maar de dorpse sfeer is gelukkig blijven bestaan. Vorige maand is de ambtstermijn van burgemeester Jonker met nog een periode verlengd.

De werkplek van de burgemeester is nog steeds het gemeentehuis aan de Weteringsingel, dat al menige uitbreiding heeft ondergaan.

Het gemeentehuis van Hendrik-Ido-Ambacht in zijn huidige vorm

Bronnen:

‘Die Zandtdelinghe’ en ‘Hendrik-Ido-Ambacht 1332-1982’, beide uitgaven van het Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht.

BELIJDEND BESTUREN 75 JAAR SGP AMBACHT door A. A. Verhoeven

Foto's: Archief Historisch Genootschap en de heer A. van den Berg.

Samenstelling: J.C. van der Straaten-Ooms

COLOFON

“Swindregt Were”, een naam die naast “Swijndregt Were” al eeuwen geleden gebruikt werd voor de Zwijndrechtse Waard, is het blad van het Historisch genootschap Hendrik-Ido-Ambacht en de Historische Vereniging Zwijndrecht. Het periodiek verschijnt tweemaal per jaar en wordt gratis aan de leden toegezonden.

Redactie Hendrik-Ido-Ambacht:

Mevr. J.C. van der Straaten-Ooms en J.Smit

Redactie-adres:

Schalksedijkje 20, 2988 BV Rijsoord

Tel. 0180-423889

Email: joke@vdstraaten.nl

Secretariaat Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht:

J. van Beek, Weteringsingel 84, Hendrik-Ido-Ambacht

Telefoon: 078-6814882

Redactie Zwijndrecht:

Dr. C.R. van den Berg, mw. A. Timmers-Ekelo en dhr. K. Popijus

Redactie-adres:

Amandelgaarde 163, 3344 RD Hendrik-Ido-Ambacht

Telefoon: 078-6194677

Email: kpopijus@planet.nl

Verenigingsadres: Oudheidkamer “de Vergulde Swaen”,

Rotterdamseweg 53-55, Zwijndrecht

Druk: Pro Patria grafisch bedrijf Zwijndrecht

De verkoopprijs voor losse nummers: € 2,50

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de onder auteursnaam geplaatste artikelen.

© Redactie blad en de auteur. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke ander wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming. Na toestemming moet de bron vermeld worden.

